

TÁC ĐỘNG TIÊU CỰC CỦA BREXIT ĐẾN NỀN KINH TẾ VIỆT NAM

ThS. Nguyễn Vũ Duy – ThS. Vũ Thanh Tùng

Khoa Tài chính - Ngân hàng - Trường Đại học Tài chính Marketing

Sự kiện Vương quốc Anh, một cường quốc của thế giới, rời bỏ EU đang thu hút được sự chú ý của toàn bộ công luận. Người dân nước này đã bỏ phiếu lựa chọn con đường mà họ cho là tốt nhất đối với đất nước mình. Tuy nhiên, đối với nền kinh tế toàn cầu, sự kiện Brexit sẽ gây ra tác động tốt hay xấu vẫn là một câu hỏi lớn chưa có lời giải đáp. Là một đối tác làm ăn của EU, lẽ dĩ nhiên Việt Nam sẽ phải hứng chịu những tác động nhất định. Hiểu được tầm quan trọng của vấn đề, bài viết đề cập đến khái niệm Brexit, trên cơ sở đó đánh giá và phân tích những tác động tiêu cực của nó đối với nền kinh tế nước ta.

Từ khóa: Brexit, FDI Việt Nam, ảnh hưởng của Brexit.

1. EU, Vương quốc Anh, Brexit

1.1. Sự gia nhập EU của Vương quốc Anh - Brexit

Brexit là thuật ngữ tiếng Anh ghép từ 2 chữ Britain (nghĩa là Liên hiệp Vương quốc Anh) và Exit (nghĩa là thoát khỏi, ra đi). Ý nghĩa cụm từ Brexit nghĩa là ủng hộ cho Liên hiệp Vương quốc Anh rời khỏi khối Liên minh châu Âu (EU – Europe Union).

Liên minh Châu Âu (EU) ra đời từ năm 1951 với tiền thân là Cộng đồng than và thép Châu Âu. Ban đầu EU được thành lập bởi 6 quốc gia nhằm tận dụng hoạt động thương mại tự do để vực dậy nền kinh tế sau Chiến tranh thế giới thứ hai. Năm 1957, Hiệp ước Rome tạo nên Cộng đồng kinh tế châu Âu (EEC). Anh đã cố gắng gia nhập vào khối này nhưng Tổng thống Pháp lúc đó là Charles de Gaulle đã liên tục từ chối đơn xin gia nhập của Anh vào các năm 1963 và 1967. Mãi đến năm 1973, Anh mới chính thức trở thành thành viên của EU.

Chỉ 2 năm sau khi gia nhập EU, vào năm 1975, ở Anh đã có một cuộc trưng cầu dân ý về việc ở lại hay rời khỏi EU. Hơn 67% người Anh chọn ở lại. Tuy nhiên, cuộc trưng cầu dân ý lần 2 vào năm 2016 đã cho kết quả trái ngược. Kết quả cuộc bỏ phiếu trưng cầu dân ý vào sáng ngày 25/06/2016 (theo giờ Việt Nam) cho thấy 51,89 % người dân Anh đã lựa chọn rời khỏi EU. Kết quả bỏ phiếu này chính thức có hiệu lực và nước Anh trên nguyên tắc đã rời khỏi EU. Tuy nhiên, việc rời đi này cần được Quốc hội và Nữ hoàng Anh phê chuẩn mới có hiệu lực. Sau đó, nước Anh sẽ phải đàm phán lại toàn bộ hiệp ước đã từng tham gia cùng EU hoặc đã thỏa thuận trước đó với tư cách một quốc gia ngoài EU.

Đây là một bước đi bất ngờ của nước Anh nhưng đối với nhiều nhà quan sát thì đây là một kết cục tất yếu. Ở đây có thể phân tích nguyên nhân trên 2 khía cạnh khách quan và chủ quan:

Về lý do chủ quan. Đã từ lâu, người dân Anh nổi tiếng là một sắc dân bảo thủ và thích đứng ngoài cuộc chơi của châu Âu, như cái cách mà nước Anh đã từng khi làm bá chủ thế giới trước Thế chiến thứ 2. Trong nội bộ nước Anh, luôn tiềm ẩn một lực lượng chính trị chống lại EU và chỉ chực chờ cơ hội rời bỏ EU. Thậm chí sau khi gia nhập EU, nhiều nghị sĩ Anh còn chống lại việc tham gia vào Euro - đồng tiền chung châu Âu. Ngoài hiệp ước chung, các thành viên EU còn tham gia một hiệp ước tự do đi lại có tên là Schengen. Nhưng vì muốn bảo vệ quyền lợi cho mình và với sự chống đối trong nước, nước Anh cũng không tham gia hiệp ước Schengen.

Về lý do khách quan. Trong những năm gần đây, cuộc khủng hoảng tài chính bắt nguồn từ Mỹ (2008 – 2009) đã lan rộng toàn cầu, sau đó là khủng hoảng nợ công của châu Âu khiến không ít thành viên EU rơi vào nguy cơ vỡ nợ, để rồi khủng hoảng di cư như một đòn chí mạng đẩy EU vào tình cảnh khó khăn. Đây là khởi nguồn cho sự bùng nổ ly khai của nước Anh khỏi EU, vì họ cho rằng nền kinh tế nước mình – với biểu trưng là sức mạnh của đồng bảng Anh đã được khẳng định trên thị trường thế giới, không đáng phải hứng chịu những hậu quả do các nước khác trong EU gây ra.

1.2. Brexit có tác động như thế nào đến kinh tế Anh?

Đây là câu hỏi rất quan trọng và còn gây nhiều tranh cãi. Tác động thực tế sẽ phụ thuộc vào các điều khoản sau khi Anh đàm phán với EU, đặc biệt là việc Anh có còn được phép tự do bước vào thị trường chung châu Âu nữa hay không.

Dự đoán của nước Anh

Theo tính toán ban đầu của chính phủ Anh, Brexit có khả năng gây tổn thất khoảng 100 tỷ GBP (145 tỷ USD) trong năm 2020. Người dân trong nước sẽ bị tước mất khoảng 950.000 việc làm, tỷ lệ thất nghiệp nhảy vọt lên 3%.

Ngay trong buổi sáng ngày 24/6/2016, chỉ 01 ngày sau tuyên bố người dân Anh không muốn ở lại EU, giá đồng bảng Anh đã “bốc hơi” 10%. Tốc độ giảm này chỉ được ghi nhận bốn lần trong lịch sử kể từ năm 1900, đó là vào các năm 1931, 1940, 1949 và 1967. Hai trong số bốn lần này là do quyết định của chính phủ, 2 lần còn lại do sự chi phối tự do trên thị trường. Chỉ hai tuần sau cuộc trưng cầu dân ý, đồng bảng Anh đã mất giá rất nhiều so với đồng USD, hiện đang giao dịch phổ biến ở mức 1,28 USD đổi 1 bảng Anh. Mức giá thấp kỷ lục này mới chỉ xuất hiện một lần duy nhất trong lịch sử và kéo dài tận 2 năm, giai

đoạn những năm 1980. Ở thời điểm đó, hầu hết các đồng tiền ở châu Âu đều giảm giá so với USD. Tình thế được cải thiện sau năm 1985, khi Mỹ và các nền kinh tế chủ chốt ở châu Âu ký thỏa ước Plaza (*Plaza Accord*), cam kết hỗ trợ tiền tệ thông qua can thiệp vào thị trường ngoại hối. Những diễn biến xấu này đã khiến Bộ Tài chính Anh đưa ra cảnh báo Brexit có thể làm cho đồng bảng Anh mất giá 12%, dẫn đến giá thực phẩm, tiền thuê nhà và chi phí du lịch ở châu Âu gia tăng.

Dự đoán của IMF

Theo tính toán của Quỹ tiền tệ quốc tế (IMF, 2016), trong trường hợp lạc quan nhất khi Anh vẫn được tiếp cận thị trường chung châu Âu và nhanh chóng xoa tan bất ổn, GDP của nước này cũng sẽ giảm 1,4% vào năm 2021. Với kịch bản xấu hơn, tức là London bị chặn đường vào thị trường chung EU, tổn thất về kinh tế giữa Anh và EU sẽ lên đến 4,5%; người tiêu dùng và các doanh nghiệp Anh có thể thiệt hại lên đến 9 tỷ bảng Anh (tương đương 13,2 tỷ USD) tiền thuế nhập khẩu bổ sung mỗi năm.

Sau khi rút khỏi liên minh, nước Anh có thể tiết kiệm một khoản đóng góp không nhỏ vào ngân sách EU, đặc biệt là không còn phải gồng gánh những khoản nợ lớn của các nước thành viên khác, mà điển hình là Hy Lạp. Tuy nhiên, IMF cảnh báo con số này chỉ như “muối bỏ bể” trong dài hạn, khi so sánh lợi nhuận với những tổn thất và chi phí thương mại tăng gấp nhiều lần.

Khi tách khỏi EU, London sẽ đánh mất vị thế là trung tâm tài chính của châu Âu nói riêng và thế giới nói chung. Vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài FDI cũng theo đó mà tìm đường đến các nước khác ở “lục địa già” như Pháp, Đức hay Ý, nơi mà thị trường mang tính cởi mở và tương đối ổn định hơn đồng thời còn được hưởng những ưu đãi của EU.

Dự đoán của thế giới

Theo quy định của EU, nước Anh và các quốc gia thành viên sẽ có hai năm để đàm phán về việc tách khỏi khối này. Trong thời gian đó, các thành viên khác của EU, nhiều khả năng nhất là Hà Lan và Hy Lạp, có thể tiếp bước Vương quốc Anh rời khỏi liên minh. Giám đốc phụ trách các thị trường mới nổi của XP Securities, Alberto Bernal (2016) nhận định đây không chỉ đơn thuần là một “con bão” lướt qua EU. Quan ngại về sự sụp đổ của EU không phải là không có lý. Lịch sử gần đây đã chỉ ra đầy đủ các dẫn chứng về phản ứng dây chuyền. Bức tường Berlin sụp đổ vào năm 1989 đã kéo theo hiệu ứng domino ở Đông Âu. Brexit có thể khiến EU tan rã, kinh tế thế giới nói chung và các nền kinh tế dẫn dắt đà tăng trưởng của thế giới nói riêng sẽ sụt giảm theo.

Hầu hết các chuyên gia kinh tế thế giới đều mong muốn Anh xem xét việc ở lại và cho rằng London sẽ phải gánh chịu nhiều thiệt hại nếu “dứt áo ra đi”. Brexit tạo tâm lý lo lắng cho giới đầu tư toàn cầu. Vào những thời điểm không chắc chắn như vậy, các nhà đầu tư sẽ đổ vốn vào những thị trường mà họ cho là an toàn hơn như Mỹ, Đức, Pháp. Kể cả những chuyên gia kinh tế ủng hộ Brexit cũng phải thừa nhận rằng có những tác động tiêu cực trong ngắn và trung hạn; đồng thời dự đoán đến năm 2030, Anh mới có thể quay trở lại chu kỳ tăng trưởng vốn có của mình. Bi quan hơn, nhiều nhà kinh tế lo ngại rằng tâm lý căng thẳng trên thị trường tài chính thế giới sẽ diễn ra trong nhiều tháng thậm chí nhiều năm.

Khoảng thời gian để Anh hoàn tất việc đàm phán rời khỏi EU dự tính có thể dài hơn 2 năm, nhưng những hậu quả mà nó gây ra sẽ nhanh chóng tác động đến nền kinh tế toàn cầu, đặt biệt là Việt Nam.

2. Những tác động tiêu cực của Brexit đến Việt Nam

Theo đánh giá của Tiến sĩ Lương Văn Khôi (2016), Phó giám đốc Trung tâm Thông tin và Dự báo Kinh tế - Xã hội quốc gia, Brexit sẽ gây ra những tác động tương đối xấu tới nền kinh tế Việt Nam, nhất là các kênh thương mại và đầu tư.

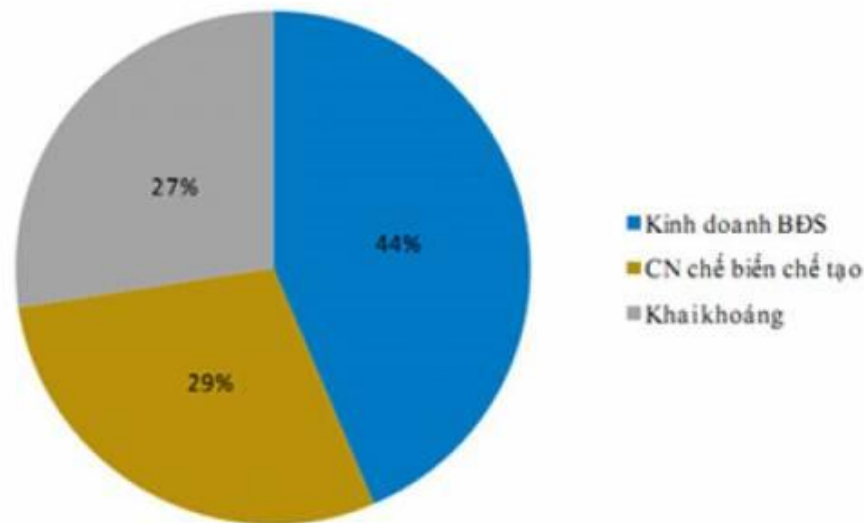
2.1. Làm suy giảm nguồn FDI từ Anh

Theo dự đoán, Brexit sẽ ảnh hưởng tới đầu tư nước ngoài vào Việt Nam, đặc biệt là nguồn đầu tư từ Anh. Quốc gia này hiện đang đứng thứ 15 trong số 116 đối tác đầu tư tại Việt Nam. Tuy nhiên, tác động cụ thể thế nào thì hiện vẫn chưa thể định lượng một con số cụ thể.

Theo GS.TS Nguyễn Mai (2016), Chủ tịch Hiệp hội các nhà đầu tư nước ngoài, khi kinh tế trong nước suy thoái, chính phủ Anh sẽ coi trọng đầu tư nội địa nhằm tạo thêm công ăn việc làm cho người dân. Đồng bằng Anh sẽ mất giá, nền kinh tế trong ngắn hạn sẽ chao đảo khiến các công ty Anh phải tính toán và cân nhắc các kế hoạch kinh doanh khi đầu tư ra nước ngoài. May mắn là đầu tư trực tiếp của Anh vào Việt Nam hiện nay không quá lớn nên trên thực tế, những tác động này không đáng kể.

Theo thông tin của Cục Đầu tư nước ngoài (Bộ Kế hoạch và Đầu tư), tính lũy kế đến hết tháng 12/2015, Vương quốc Anh đang đầu tư vào 241 dự án tại Việt Nam, với tổng vốn đăng ký đạt 4,73 tỷ USD; còn tính đến 20/6/2016, số dự án đầu tư còn hiệu lực của Anh đầu tư vào Việt Nam là 266 dự án, tổng vốn đầu tư 3,584 tỷ USD. Vốn của các nhà đầu tư đến từ Anh tập trung nhiều nhất trong lĩnh vực bất động sản, với 8 dự án có tổng vốn đăng ký 2,06 tỷ USD; lĩnh vực công nghiệp chế biến, chế tạo đứng thứ hai với 79 dự án, tổng

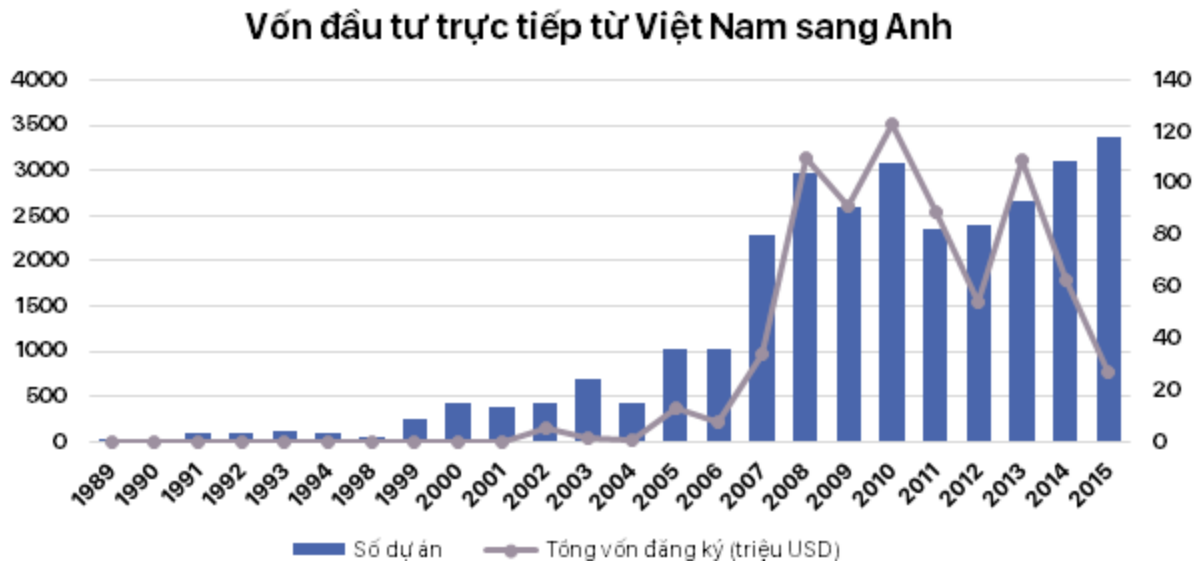
vốn đầu tư đăng ký 1,37 tỷ USD; lĩnh vực khai khoáng đứng thứ 3, với tổng vốn đăng ký 1,3 tỷ USD.



Hình 1: Chi tiết nguồn FDI từ Anh vào các lĩnh vực tại Việt Nam năm 2015

Nguồn: Tổng cục thống kê (2016)

Tuy nhiên, điều đáng lo hơn cho Việt Nam là ở chiều ngược lại, đầu tư của nước ta vào Anh ngày càng gia tăng qua các năm (*xem biểu đồ 2*). Theo số liệu của Cục đầu tư nước ngoài (2016), lũy kế đến hết năm 2015, Việt Nam có khoảng 1049 dự án đầu tư tại Anh, tổng vốn đăng ký đạt 2.0774,7 triệu USD. Tuy nhiên tốc độ đầu tư tính theo giá trị có xu hướng giảm sau giai đoạn 2010, chỉ còn đạt 774,8 triệu USD. Ông Bùi Ngọc Sơn (2016), Trưởng phòng Nghiên cứu kinh tế thế giới – Viện Kinh tế Chính trị, cho rằng các dự án đầu tư của Việt Nam tại Anh sẽ chịu ảnh hưởng nhiều hơn. “Trong khi các nước mất nhiều công sức để hội nhập, giảm mọi chi phí thủ tục, tạo ra của cải và công ăn việc làm, việc Anh đột nhiên tách khỏi EU sẽ gây ra rất nhiều chuyện rắc rối và thiệt hại. Tất cả những ưu thế mà các nhà đầu tư đang khai thác lẫn nhau giờ đây sẽ bị vô hiệu. Tất cả các lợi thế cộng hưởng sẽ mất đi. Lúc này, các nhà đầu tư vào Anh sẽ phải thiết lập lại thị trường và, tất nhiên, sẽ mất nhiều thời gian, chi phí cho những thủ tục khác”.



Hình 2: Tình hình vốn đầu tư trực tiếp từ Việt Nam sang Anh giai đoạn 1989-2015

Nguồn: Cục đầu tư nước ngoài (2016)

Tổng vốn FDI vào Anh tính tới thời điểm này đạt khoảng 1.000 tỷ bảng Anh (khoảng 1.418 tỷ USD), 50% trong số này là từ các nước thành viên EU. Theo nghiên cứu của Trường Kinh tế và khoa học chính trị London (2016), sự sụt giảm về FDI liên quan đến Brexit có thể kéo dài 10 năm, kéo FDI vào Anh giảm 22% cùng kỳ. Nghiên cứu chỉ ra rằng dòng vốn FDI sẽ tháo chạy khỏi nước Anh do những bất ổn liên quan đến các thỏa thuận thương mại trong tương lai, chi phí hoạt động của các công ty đa quốc gia tăng, hay có thể là việc tiếp cận thị trường chung khó khăn hơn trước.

2.2. Ảnh hưởng đến Hiệp định thương mại tự do thương mại Việt Nam - EU

Việc Anh rời EU sẽ làm chậm lại tiến trình tự do hóa và hội nhập kinh tế quốc tế. Do đó, nhiều khả năng nó sẽ làm ảnh hưởng tới quá trình hội nhập của nền kinh tế Việt Nam. Hiệp định thương mại Việt Nam - EU (EVFTA) đã chính thức kết thúc đàm phán vào ngày 01/12/2015. Ngày 01/02/2016, văn bản hiệp định được công bố. Hiện tại, hai bên đang tiến hành rà soát lại nội dung hiệp định và lên kế hoạch ký kết trong năm 2016 để sớm đưa EVFTA có hiệu lực từ năm 2018. Việc Anh rời EU có thể sẽ khiến cho kế hoạch ký kết Hiệp định này bị ảnh hưởng. Hơn nữa, sau khi chính thức kết thúc đàm phán hiệp định thương mại tự do giữa Việt Nam và EU, Việt Nam sẽ phải đàm phán hiệp định thương mại tự do song phương với Anh, do Anh đã rời khỏi EU.

2.3. Ảnh hưởng đến quan hệ kinh tế EU – Việt Nam

EU là đối tác thương mại và đầu tư quan trọng của Việt Nam. Trong 10 năm trở lại đây, Việt Nam luôn ở vị thế xuất siêu với EU. Trao đổi thương mại hai chiều tăng mạnh từ 4,5 tỷ USD trong năm 2001 lên đến 2014 36,8 tỷ USD vào năm 2014. Trong đó, Việt Nam xuất khẩu sang EU khoảng 27,9 tỷ USD và nhập khẩu từ EU khoảng 8,9 tỷ USD. Năm 2014, EU trở thành thị trường xuất khẩu đứng thứ hai của Việt Nam, với các sản phẩm chủ yếu như điện thoại và linh kiện, máy tính, sản phẩm điện tử, hàng dệt may, giày dép các loại, cà phê, đồ gỗ gia dụng, hàng thủy sản. Ngược lại, Việt Nam nhập khẩu từ EU tập trung vào các sản phẩm công nghệ cao, máy móc thiết bị, dược phẩm, hóa chất, ô tô, xe máy,... Hàng hóa xuất nhập khẩu giữa Việt Nam và EU có tính tương tác, bổ sung cho nhau khá cao, hứa hẹn còn nhiều tiềm năng cho mỗi bên.

EU cũng là đối tác đầu tư quan trọng của Việt Nam, là nhà đầu tư lớn thứ 6 tại Việt Nam năm 2014 và lớn thứ 3 năm 2015. Tính đến tháng 4/2016, có 1.809 dự án từ 24 quốc gia thuộc EU còn hiệu lực với tổng vốn đầu tư đăng ký 23,16 tỷ USD, chiếm 8,7% số dự án của cả nước và chiếm 8% tổng vốn đầu tư đăng ký toàn Việt Nam. Việc Anh rời EU sẽ khiến đồng Euro giảm giá mạnh so với VNĐ, khiến kim ngạch xuất khẩu hàng hóa và dịch vụ của Việt Nam vào EU giảm đáng kể về mặt giá trị. Do vậy, việc Anh rời EU sẽ tác động tiêu cực tới hoạt động kinh doanh giữa Việt Nam và EU.

Trong trung và dài hạn, xuất khẩu của Việt Nam sang EU được dự báo sẽ chịu ảnh hưởng tiêu cực do thị trường EU bị thu hẹp và tăng trưởng kinh tế tại các nước EU suy giảm. Đầu tư từ EU sang Việt Nam dự báo cũng yếu đi do tiềm lực tài chính của các nước EU suy yếu khi Anh rời khỏi khối. Những tác động tiêu cực này sẽ làm giảm bớt những tác động tích cực mà hiệp định thương mại tự do EVFTA sẽ mang lại cho mối quan hệ thương mại và đầu tư giữa Việt Nam với EU như dự báo ban đầu.

Việc Anh rời EU sẽ ảnh hưởng lớn tới tiến trình tự do hóa thương mại thế giới, làm suy giảm tăng trưởng thương mại và đầu tư toàn cầu, ảnh hưởng tới thương mại và đầu tư của các đối tác lớn của Việt Nam gồm Mỹ, EU và Trung Quốc. Tất cả những yếu tố trên sẽ tác động tiêu cực tới nhu cầu của thế giới đối với hàng xuất khẩu của Việt Nam và dòng vốn đầu tư nước ngoài vào Việt Nam, từ đó ảnh hưởng tới tăng trưởng kinh tế của nước ta.

3. Kết luận

Dù các quốc gia trên thế giới có ủng hộ hay phản đối thì Brexit cũng đã diễn ra, và nước Anh đang chuẩn bị những bước đi cuối cùng để hoàn tất sự kiện lịch sử này. Những nhận định về tác động của Brexit đến nền kinh tế thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng

vẫn đang ở giai đoạn phân tích và dự đoán. Còn câu trả lời chính xác sẽ nằm ở tương lai. Hy vọng, Việt Nam sẽ sớm tìm ra những giải pháp hữu hiệu để khắc phục những hạn chế và tiêu cực mà Brexit mang lại, để Việt Nam duy trì quỹ đạo làm ăn bình thường với EU và sớm hoàn tất tốt đẹp Hiệp định thương mại tự do EVFTA.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. AFP (2016), “ECB: Brexit phủ mây đen lên triển vọng kinh tế Eurozone”. <<http://bnews.vn/ecb-brexit-phu-may-den-len-trien-vong-kinh-te-eurozone/20589.html>>. [Truy cập ngày 27 tháng 07 năm 2016].
2. Bộ Kế hoạch Đầu tư (2016), “Tác động của Brexit tới nền kinh tế Việt Nam”. <<http://ncif.gov.vn/Pages/NewsDetail.aspx?newid=18828>>. Truy cập ngày 27 tháng 07 năm 2016].
3. Kim Dung (2016), “Brexit tăng rủi ro kinh tế toàn cầu”. <<http://bnews.vn/brexit-tang-rui-ro-kinh-te-toan-cau/20658.html>>. [Truy cập ngày 27 tháng 07 năm 2016].
4. VOV (2016), “Hậu Brexit, đồng bảng Anh trượt dốc không phanh”. <<http://vov.vn/kinh-te/thi-truong/hau-brexit-dong-bang-anh-truot-doc-khong-phanh-529479.vov>>. [Truy cập ngày 27 tháng 07 năm 2016].
5. VOV (2016), “Brexit: Số phận nào đang chờ đợi đồng bảng Anh”. <<http://vov.vn/kinh-te/brexit-so-phan-nao-dang-cho-doi-dong-bang-anh-523453.vov>>. [Truy cập ngày 27 tháng 07 năm 2016].